



БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
“ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН”
бул. „Шипченски проход” № 52, бл. 17
София 1113, тел./fax: 872-23-02
e-mail: ibe@ibl.bas.bg

№ _____ / _____

СТ А Н О В И Щ Е

от проф. дфн Марияна Цибранска – Костова

**Секция за история на българския език в Института за български език-БАН
за дисертационния труд на ГЕРГАНА РУМЕНОВА ГАНЕВА
ГЛАГОЛНАТА СУФИКСАЦИЯ В ИСТОРИЯТА НА БЪЛГАРСКИЯ
ЕЗИК С ОГЛЕД ИЗГРАЖДАНЕТО НА ВИДОВА ОПОЗИЦИЯ
за присъждане на образователната и научната степен “доктор”**

Дисертационният труд на Гергана Ганева е посветен на историко-типологическото проучване на една от най-специфичните граматични категории в славянските езици – глаголния вид. На фона на преобладаващите в последните около две десетилетия теми в българската езиковедска медиевистика, свързани с текстология и лексикални проучвания, изборът на темата заслужава висока оценка, тъй като връща интереса към същинската граматика на българския език в неговото диахронно развитие. Заслугата на докторантката и нейния научен ръководител в избора на дисертабилна тема е безспорна. Към това се добавят още редица приноси моменти в нейното разработване: сполучливият опит за теоретизиране на проблема с възникването и формирането на глаголния вид в отделни диахронни срезове на езика, както и в неговата книжовна и диалектна система; подходящата и ефективна методология; изчерпателността на изворовия материал от старобългарските писмени паметници, от диалектни източници и съвременния български език; изчерпателната библиография по темата, в която личат имената на водещи специалисти в областта от различни езиковедски направления като И. Добрев, Г. Герджиков, В. Станков, В. Радева,

А-М. Тотоманова и др.

Изследването се състои от Увод, четири глави, Заключение и библиографски апарат с общ обем 222 страници. Още в Увода дисертантката назовава кратко и ясно предмета на своето изследване и формулира основната си цел да открие процесите и явленията в глаголната суфиксация в нейните два основни аспекта – словообразователен и граматически, за да представи поетапно граматикализацията на категорията вид. Още тук е дадена силна заявка за теоретично изследване, тъй като личи яснотата, с която авторката пристъпва към своя обект, и прецизната терминология, с която си служи. Естествено във фокуса на най-голямо внимание попадат граматичните суфикси – видовете наставки и темпорални гласни. Много добро впечатление прави също така въведеният още в Увода богат апарат от съкращения и условни знаци, които дават ключ към метаезика на труда и позволяват теоретично моделиране на самите процеси. По-нататък тя стриктно се придържа към една и съща схема на описание. Пример за това е конкретното изложение във втора, трета и четвърта глава. Например втора глава много успешно разглежда суфиксалната имперфективация като процес, зависим директно от флективния тип езикова система на старобългарския език. В исторически план авторката вижда причината за замяната на суфикса –а- с –ова- във възникването и разпространението на изосемични суфикси за имперфективация, което позволява да не се търси противоречие между данните на старобългарските паметници, в които има по-малко същински девербативи от типа на *миновати*, отколкото десубстантиви от типа на *рабовати* (с. 59), и съвременното състояние на езика. Въз основа на много богат емпиричен материал от старобългарските речници авторката анализира поведението в отделни глаголи и моделира верига от форми, които илюстрират създаването на имперфективни изосемични суфикси, т.е. релацията слово-/ видообразуване. При това е развита самостоятелна теза, с която се допълва разпространеното мнение на А. Достал, В.Атанасов и др., че повишената честота на суфиксите –ва-, -ова- само подсилва итеративната наставка –а-, и процесът се разглежда като деривационен. Данните се допълват от диалектния материал, който доказва влиянието на ударението за продуктивността на даден вид суфикс, което е и основната причина за диалектното разнообразие в категорията. Така представен, процесът на

създаване на изосемични суфикси като че ли най-активно протича през среднобългарския период, което е граматическото обяснение на едно явление, което съм имала повод, както и други колеги, да констатирам: имперфективни глаголи се появяват в повторни или нови преводи на вече преведени текстове без пряка връзка с гръцките източници. Следователно става въпрос за реално развитие на българския глагол, което се отразява на текстологично равнище и чиято представеност в писмени паметници е зависима от типа текстове. В трета глава се проследява историческият развой на наставките – а- и –н-, като особено добре са систематизирани примерите за връзката на процеса с конституирането на старобългарските спрежения и последвалото развитие чрез оформянето на словообразователни двойки и гнезда. Приносна е четвърта глава, в която последователно се разглежда историята на деноминалните глаголи, при които въз основа на статистически анализ се разкриват различни тенденции на разрушаване или дори изчезване на словообразователните гнезда, тяхното попълване с нови единици или създаването на видови двойки. Това разбиране на проблема на типове деривационни промени е много ценно, защото позволява последвалите изводи да се градят върху максимално точен и конкретен анализ за всеки глагол. Заключение на труда представя изразяването на глаголни вид като постепенен преход от редувания в лексикалната основа към специализирането на видови морфемни, развити на основата на прастара словообразователна наставка, натоварена с нови значения. Видовите морфемни са позиционно маркирани вдясно след лексикалната основа и близо до корена, поради което връзката между слово- и видообразуване остава типологическа особеност в развоя на славянския глаголен вид. Изключително ценен е изводът на докторантката за своеобразен континуитет на морфемния инвентар от прастари времена, който е бил подложен на промяна и нова специализация на значенията. По този начин изследването на Ганева заслужено намира своето място като ценен труд не само в изследванията по историческа граматика на българския език, но и в тези по общо езикознание като резултатно моделиране на езикови процеси. Затова давам висока оценка не само на събирателската и класификационната работа, която докторантката е извършила, но и на построената и аргументирана върху конкретния материал теория за ролята на глаголната суфиксация в диахрония. Изследването впечатлява със зрелостта на

анализа и отличната езиковедска подготовка.

Гласувам положително на дисертантката Гургана Руменова Ганева да се присъди образователната и научната степен “доктор”.

11. 08. 2012

София

Проф. Марияна Цибранска-Костова